

ข่าวประชาสัมพันธ์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๑๔ สุขุมวิท ๒๓ แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ โทรศัพท์ ๐-๒๖๔๙-๕๐๐๐
ภายใน ๑-๕๖๖๖ โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๖๕๕-๐๓๑๑

ข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน (กรอบข่าย) ฉบับประจำวันที ๒๔ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๕๙ หน้า ๑๗ มูลค่าข่าว ๖๙๙,๑๖๕ -

ศูนย์สารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ได้จัดระบบข่าวสื่อสิ่งพิมพ์ สนใจดูที่ได้ <http://news.swu.ac.th/newsclips/>

‘แอ่งโคราช’

หม้อหลอมอารยธรรม 3,000 ปี

ทวารวดี-ขอม-ลาว

พระนอนสมัยทวารวดีที่วัดธรรมจักรเสมาราม

รูปถ่ายที่ ๖ เมื่อครั้งสร้างพระพุทธรูปเป็นพระนอนปางไสยาสน์ที่วัดธรรมจักรเสมาราม
เมื่อประมาณปี ๒๔๖๖ ในวาระที่ ๕๐ ปีของการสถาปนาโรงเรียนศิลปกรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖

คนทั่วไปมักมอง “อีสาน” หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 แ่ง แ่งหนึ่ง “ดี” ในการเป็นแอ่งอารยธรรมผืนเดียวกับเขมรและลาว ที่ไม่ใช่อารยธรรมเดียวกับพื้นที่ภาคกลางเพราะมีอุปสรรคทางธรรมชาติ คือเทือกเขาเพชรบูรณ์กั้นไว้ การเดินทางในอดีตระหว่างภาคกลางกับ

อีสานจึงค่อนข้างลำบาก ต้องผ่านช่องแคบ “ปากช่อง” เท่านั้น อีกแ่ง “ไม่ดี” ด้วยสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ อีสานจึงถูกมองว่าแห้งแล้งและยากจน แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้นทั้งหมด

พศ.ดร.ปรีดี พิศภูมิวิถี อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เกินกว่า มนุษย์เข้านกตั้งถิ่นฐานในอีสานหลายพันปีแล้ว

“แอ่งอารยธรรมอีสานแบ่งเป็นสองส่วนคือ “แอ่งโคราช” ทางอีสานตอนล่าง ที่มีแม่น้ำชีและมูลไหลผ่าน และ “แอ่งสกลนคร” ทางอีสานเหนือ ที่ลุ่มน้ำสงครามไหลผ่าน ทั้งสองแอ่งมีความสำคัญทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยเฉพาะแอ่งโคราชซึ่งมีเอกลักษณ์อันเกิดจากการผสมผสานของวัฒนธรรมทวารวดี-เขมร-ลาว”

“วัฒนธรรมบางลุ่มน้ำของอีสานมีความสำคัญกับการตั้งถิ่นฐานในไทย ตั้งแต่สมัยทวารวดีราวศตวรรษที่

11 ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นถิ่นสูงมาก เช่น ใบเสมา และพระพุทธรูปที่มีสภาพดีกว่าชิ้นที่พบในภาคกลาง” ผศ.ดร.ปรีดี อธิบาย และว่า เมื่อสืบหาจะมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์-โบราณคดี มีโคราชเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาตั้งแต่ศตวรรษที่ 11 แต่คุณค่านี้ไม่ได้ช่วยอะไร เพราะไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยว

หลักฐานที่บ่งชี้ว่า “โคราช” เป็นแหล่งตั้งรกรากของมนุษย์ยาวนานกว่า 3,000 ปี คือ **แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ต.ธำมรงค์ อ.โนนสูง**

บ้านปราสาท เป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์สมัยสัมฤทธิ์ ที่มีอายุราว 3,500-2,500 ปีมาแล้ว ดำรงชีพด้วยการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และล่าสัตว์ป่า ที่น่าสนใจคือบรรพบุรุษของชาวบ้านปราสาทในอดีต รู้จักพัฒนาโลหะ โดยนำทองแดงมาผสมดีบุก ตะกั่ว และสารหนู ผลิตเป็นสัมฤทธิ์เพื่อทำเครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ ขวาน หัวธนู ใบหอก นอกจากนี้ ยังมีการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนใกล้เคียงและห่างไกล รวมถึงชุมชน

หลุมขุดค้นที่ 1 ณ แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท

ชายฝั่งทะเลอีกด้วย

จากการขุดค้นของกรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ.2534 ทำให้ทราบว่าชุมชนบ้านปราสาท เก่าแก่พอๆ กับ “บ้านเชียง” อ.หนองหาน จ.อุดรธานี

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ประกอบด้วยหลุมขุดค้นจำนวน 3 หลุม “หลุมขุดค้นที่ 1” อยู่บริเวณกลางเนินดินของหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นตัวแอล กว้าง 5 เมตร ยาว 10 เมตร ผนังหลุมด้านเหนือและตะวันออกยาว 6 เมตร “หลุมขุดค้นที่ 2” มีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 9 เมตร อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ และ “หลุมขุดค้นที่ 3” ขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 6 เมตร อยู่ทางตะวัน

ตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ระดับความลึกของทั้งสามหลุม ประมาณ 5.50 เมตร

ทั้ง 3 หลุมที่ขุดค้นนั้น พบหลักฐานการเข้าอยู่อาศัย และประเพณีการฝังศพของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยโครงกระดูกจำนวน 60 โครง ทั้งเพศชาย เพศหญิง เด็ก และทารก รวมทั้งโบราณวัตถุจำนวนมาก สะท้อนการอาศัยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ 3,000 ปีมาแล้ว กระทั่งปัจจุบัน

ซึ่งแต่ละหลุมตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้าน มีพิธีทำบุญ แหบทลอดทั้งปี

ผศ.ดร.ปรีดี อธิบายระหว่างเดินชมพิพิธภัณฑ์ที่ว่า บริเวณหลุมฝังศพเป็นดินเหนียวทำให้น้ำซึมผ่านชั้นดิน

เครื่องประดับจากดิน ของที่ระลึกจากบ้านปราสาท

ได้ยาก ศพที่น่าสนใจคือหญิงสาวที่มีกำไลดินอ่อนที่ข้อมือ ทั้งสองข้าง และศพชายที่วางขวานสำริดที่หน้าอก แต่ทำไมชุมชนไม่ย้ายที่ฝังศพ กลับฝังเป็นชั้นซ้อนกันถึง 3 ชั้น 3 สมัย และไม่มีการต่อยกภาชนะดินเผาให้แตกเหมือน การฝังศพที่บ้านเก่า จ.กาญจนบุรี

โดยหลักฐานที่กรมศิลปากรขุดพบในหลุมขุดค้นที่ 1 นั้น แบ่งเป็นระยะการฝัง 4 สมัย คือ 1.ระยะแรก - อยู่ในระดับดินชั้นล่างสุด ศพถูกฝังในสภาพนอนยาว หงายเหยียด หันศีรษะไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ แขนวางแนบลำตัว มัดข้อเท้าหรือเข่า สิ่งของที่ฝังให้กับผู้ตาย มักเป็นภาชนะดินเผา เคลือบน้ำโคลนสีแดงแบบต่างๆ มีสภาพสมบูรณ์ โดยวางไว้บริเวณเหนือศีรษะและปลายเท้าของผู้ตาย มีเพียงศพเดียวที่วางรอบลำตัว ส่วนเครื่องประดับ ได้แก่ กำไลเปลือกหอย กำไลดินอ่อน หรือลูกปัดเปลือกหอย

2.ระยะที่สอง - สภาพศพคล้ายกับที่ปรากฏในระยะแรก แต่ทิศทางการหันศีรษะไม่แน่นอน รูปแบบของภาชนะดินเผาที่อุทิศให้ผู้ตาย ยังคงเป็นภาชนะเคลือบน้ำโคลนสีแดง แต่ไม่ปรากฏภาชนะปากแคบ โครงกระดูกส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องประดับตามร่างกาย ส่วนศพทารกมักฝังในภาชนะดินเผาขนาดใหญ่ 3.ระยะที่สาม - ลักษณะการฝังศพยังคงเหมือนเดิม แต่หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ภาชนะดินเผาที่ฝังไปกับศพถูกทุบ

ให้แตก ไม่สมบูรณ์ตั้งแต่ก่อน นิยมฝังแวดดินเผาและข้อเท้าหมูในหลุมศพด้วย

และ 4.ระยะสุดท้าย - นิยมฝังศพหันศีรษะไปทาง

ทิศเหนือและใต้ ภาชนะที่ฝังรวมกับผู้ตายจะมีลักษณะเปลี่ยนไปเป็นภาชนะแบบพินายตา มีการโรยเมล็ดข้าวบริเวณกะโหลก ปลายเท้า หรือบนลำตัว บางศพมีเหรียญเงินวางรอบกะโหลกและลำตัว ส่วนเครื่องประดับนิยมทำจากสำริด ได้แก่ กำไล แหวน ต่างหู เครื่องประดับศีรษะ เครื่องประดับผม เป็นต้น ส่วนลูกปัด เป็นลูกปัดแก้วสีต่างๆ และยังคงฝังศพพารกในภาชนะดินเผาขนาดใหญ่

จากคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ทำให้ "บ้านปราสาท" ได้รับรางวัลนานาชาติ คือ พาต้า, โกลด์ อวอร์ด 1994 เป็นรางวัลชนะเลิศประเภทวัฒนธรรมของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และอาเซียนคำอวอร์ด 1996 ประเภทอนุรักษ์วัฒนธรรมดีเด่นของสมาคม

อีกชุมชนที่มีหลักฐานบ่งชี้ว่ามีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มานับพันปี คือ พระพุทธรูปปางไสยาสน์สมัยทวารวดี อายุประมาณ 1,200 ปี ประดิษฐานอยู่ที่ วัดธรรมจักรเสมาราม บ้านคลองขวาง หมู่ 3 ต.เสมากอ.สูงเนิน ซึ่งวัดนี้อยู่ห่างจาก อ.สูงเนินไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 5 กม. และอยู่ห่างจากเมืองเสมาไป

โบราณวัตถุที่ค้นพบ

รูปจำลองชาวบ้าน 3,000 ปีที่แล้ว

ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 500 เมตร

อาจารย์จาก มศว บอกว่า แม้ว่าพระนอนจะสร้างง่าย คือ เพียงนำหินทรายแดงที่หาได้ในท้องถิ่นมาวางเรียงกันแล้วสลักเป็นรูปร่าง แต่กลับมีน้อย ยิ่งพระนอนที่ประดิษฐานอยู่กลางแจ้งยิ่งพบน้อยมาก เพราะไม่เป็นที่นิยม ส่วนใหญ่พระพุทธรูปในสมัยทวารวดีมักสลักในผนังถ้ำ

องค์พระนอน สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 12 โดยการนำหินมาวางเรียงกันแล้วสลักเป็นรูปร่าง ยาว 13.30

เมตร สูง 2.80 เมตร หันพระเศียรไปทางทิศใต้ ผันพระพักตร์ที่รูปทรงค่อนข้างเหลี่ยมไปทางทิศตะวันออก พระขนงมีลักษณะด้วยรูปทรงปีกกา พระเนตรเหลือบลงต่ำ พระนาสิกแบนค่อนข้างกว้าง แยมพระสรวลและมุมพระโอษฐ์ชี้ขึ้น พระเกศาขมวดเป็นรูปกันหอย พระหัตถ์ขวารองใต้พระเศียร ครองจีวรหมัดกลม ปลายพระบาทเสมอกัน

ประดิษฐานในอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 6.50 เมตร ยาว 26 เมตร ภายในแบ่งเป็น 2 ห้อง คือห้องใหญ่ที่ประดิษฐานองค์พระ และห้องที่อยู่ถัดมามีบันไดขึ้นด้านหน้า ต่อมากมีการก่อบันไดทางเข้าด้านข้าง ทางทิศตะวันออกเพิ่มอีก พร้อมกับก่อสร้างลานด้านหน้าเพิ่มเติมชั้นลานนี้จะล้อมทับใบเสมา และแนวกำแพงเดิม และมีการสร้างแท่นบูชาในสมัยหลังต่อมกด้วย

ใบเสมาคู่ อีกรูปแบบหนึ่งของใบเสมาสมัยทวารวดี

เพราะพื้นที่นี้พบใบเสมาจำนวนมาก หลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ดินเป็นแท่งๆ มี 2 ใบบ้าง เป็นทรงแปดเหลี่ยมบ้าง เอาหินมาปักไว้โดยไม่ทำอะไรก็มี เช่น วัดหินตั้ง ใบเสมาเป็นการทำก้อมหินตั้งไว้ เป็นต้น

"เมืองเสมา" นั้นเก่ากว่าที่อื่น เพราะใบเสมาเป็นก้อนหิน ไม่ได้สลักอะไร เพียงกลิ้งๆ ให้สวย อย่างที่ภูพระอังคาร จ.บุรีรัมย์ นั้นใหม่กว่า เพราะใบเสมาสลักแล้ว เมืองเสมายังมีความสำคัญมาก เพราะมีคูน้ำ คันดินขุดแล้วเอาดินมาถมสร้างโบราณสถานกลางเมือง จากหลักฐานทางโบราณคดีบ่งชี้ว่าเมืองนี้เคยเป็นเมืองเล็ก และขยายเป็นเมืองขนาดใหญ่เพราะมี 2 คูเมือง" ผศ.ดร.ปรีดี แสดงความเห็น

ในระยะต่อมา เมื่อชุมชนได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมขอม ก็ยังคงมีการนับถือศาสนาพุทธและเคารพบูชาพระนอนอยู่ เห็นได้จากชิ้นส่วนประกอบอาคาร ที่มีรูปแบบของศิลปะขอม ก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเพิ่มเติม ในสมัยหลังนั่นเอง โบราณวัตถุที่สำคัญซึ่งพบบริเวณโบราณสถานพระนอน ได้แก่ ธรรมจักร พระพุทธรูป พระโพลีสัตรี และยอดเจดีย์สัมฤทธิ์ขนาดเล็ก

ใครอยากเดินทางย้อนเวลา สัมผัสต้นรากอารยธรรมมนุษย์ในแดนอีสาน ทาง มติชน อคาเดมี ได้จัดทัวร์ "อู่อารยธรรมลุ่มน้ำมูล ที่ราบสูงแอ่งโคราช

จ.นครราชสีมา” วันที่ 28-29 มิถุนายน 2557 โดยมี
ผศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ อาจารย์สาขาวิชาภาษาเขมร ภาค
วิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นวิทยากร

สอบถามรายละเอียดได้ที่ โทรศัพท์ 0-2954-
3977-85 ต่อ 2123, 2124 (จันทร์-ศุกร์) (08-2993-
9097, 08-2993-9105 (เสาร์-อาทิตย์) [http://www.
matichonacademy.com](http://www.matichonacademy.com)